

احمد توکلی در سن ۷۴ سالگی درگذشت

وداع با پرچمدار محافظه کاری

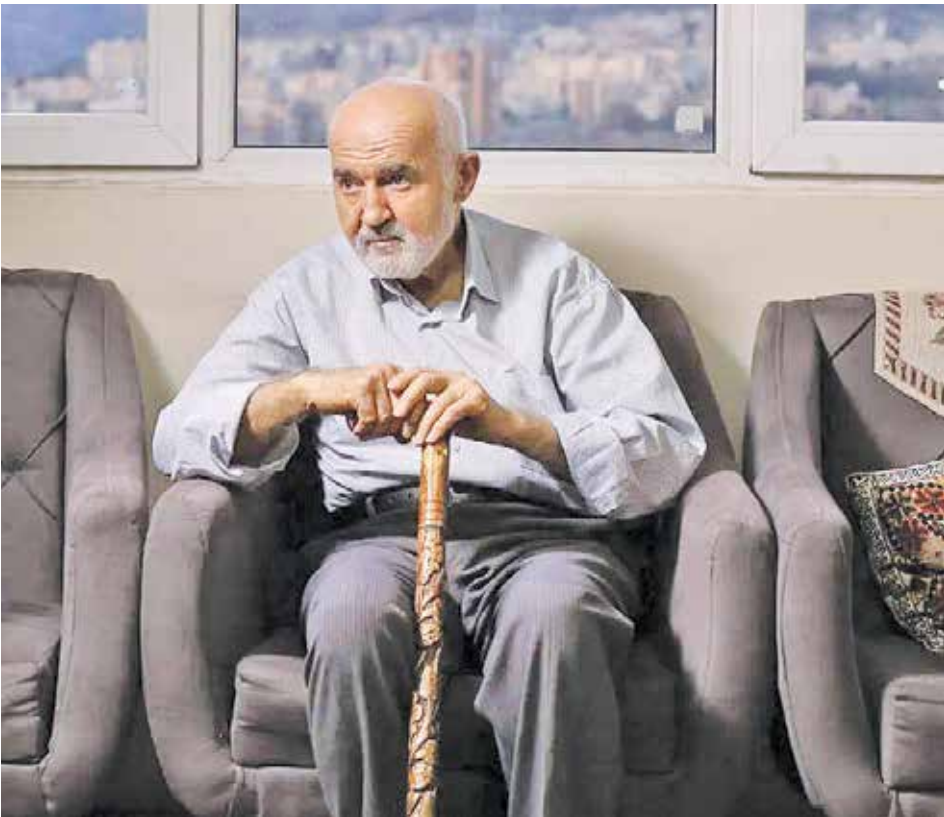
سیاست

احمد توکلی سیاستمدار، اقتصاددان، روزنامه نگار، فعال مدنی و یکی از چهره‌های برجسته و اثرگذار تاریخ معاصر ایران، دیروز در ۷۴ سالگی قلبش از حرکت ایستاد و چشم از این جهان بست. هرجند برای کسی که در مناصب مختلف، از وزارت و نمایندگی مجلس تا نامزدی انتخابات ریاست جمهوری و عضویت در مجمع تشخیص مصلحت نظام، تا بنیان گذاری نهادی مدنی برای رصد و پیگیری فسادهای کلان اقتصادی، سعی داشته است در خدمت وطن باشد و در این مسیر گاه منتقد بوده و گاه در تیررس انتقادات قرار گرفته؛ رخت پر بستن از جهان خاکی، به معنای پایان نیست و می‌توان و باید مسیر حرکت و تصمیمات او را بازخوانی کرد.

توکلی از سال ۱۳۴۸ به عنوان دانشجوی مهندسی برق دانشگاه شیراز با به مسیر مبارزه‌های انقلابی گذاشت. وی پس از پیروزی انقلاب مناصبی چون ریاست شهرپانی و کمیته انقلاب اسلامی و سمت دادیاری و دادستانی انقلاب زادگاهش بهشهر را به عهده گرفت، ورودی رسمی به

عرصه حکمرانی که از ظهور کارگزاری فعال و جویای نام حکایت داشت.

او در انتخابات مجلس اول به عنوان نماینده بهشهر به مجلس راه یافت و

گرچه از وزارت در کابینه شهید رجایی به دلیل مخالفت ابوالحسن بنی‌صدر

در مجلس نهم به همراه تعدادی از نمایندگان همسوه اغلب در زمره منتقدان و مخالفان دولت حسن روحانی به شمار می‌رفتند، نهاد مدنی تحت عنوان «دیده‌بان شفافیت و عدالت» را تأسیس کرد تا به زعم خود در سال‌های ریش سپیدی، سیاست، افشا و مبارزه با فساد اقتصادی را در اولویت خود قرار دهد

رئیس جمهوری وقت بازماند، اما از ۱۳۶۰ تا دو سال بعد که استعفا داد، سکان وزارت کار و امور اجتماعی و سخنگویی دولت سوم را بر عهده داشت. پس از آن بود که توکلی با تجربه‌هایی کوتاه اما سطح بالا از حضور در هر سه قوه به ساحت رسانه پا گذاشت. سال ۱۳۶۴ در همراهی با جمعی از سیاستمدارانی که در آن دوره تحت عنوان جناح راست و محافظه‌کار و مخالفان دولت چپ گرای میرحسین موسوی شناخته می‌شدند، روزنامه رسالت را بنیان گذاشت. روزنامه‌ای منتقد سیاست‌های دولت وقت.

سال‌های انتقاد از دولت‌ها

منش فردی توکلی با روحیه استقلال رأی، صداقت در ابراز نظرها و پرهیز از سازش کاری در بزنگاه‌های سیاسی شناخته می‌شد. در دورانی که اکبر هاشمی رفسنجانی رئیس جمهوری وقت در دولت‌های پنجم و ششم سیاست تعدیل اقتصادی را در پیش داشت و با تقویت بودجه عمرانی نام دولت سازندگی را برانزده خود می‌دانست، تندترین و صریح‌ترین انتقادات در روزنامه رسالت منتشر می‌شد که توکلی دبیری صفحه اقتصادی‌اش را بر عهده داشت. رویکردی که از سیاستمدار متعلق به جناح راست محافظه کار که بعدها به عنوان عضو جناح اصولگرا شناخته شد، در منظر اقتصادی یک مردم‌گرا با شعار عدالت خواهی به نمایش گذاشت. روزنامه رسالت سنگر بیان انتقادات بود، اما توکلی بنا نداشت پشت همان سنگر بماند. این بود که سال ۱۳۷۲ در قامت رقیب جدی و تمام عیار هاشمی رفسنجانی ظاهر شد

و از قبال بیش از ۴ میلیون رأیی که در انتخابات آن سال به خود اختصاص داد، وجهه سیاستمداری شناخته شده و مؤثر را به خود گرفت. همان سال‌ها به انگلستان رفت و دکترای اقتصادش را از دانشگاه ناتینگهام گرفت و پس از بازگشت به کشور، روزنامه «فرد» را به عنوان دومین سنگر رسانه‌ای انتقاد از سیاست‌های اقتصادی که در دولت اصلاحات امتداد داشت، بنیان‌گذاری کرد. او باز هم در انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۳۸۰ به انتقاد بسنده نکرد و رقیب سیدمحمدخامنی رئیس جمهوری وقت شد و البته بازم هم بیش از ۴ میلیون و ۶۰۰ هزار رأی بدست نیاورد و منتقد دولت ماند.

از تثبیت قیمت‌ها تا دیده‌بانی فساد

احمد توکلی منتقد، در ادامه با ورود به مجلس هفتم در خرداد سال ۱۳۸۳ فرصت داشت تا از جایگاه قانونگذار در برابر سیاست‌های دولت بایستد و اثرگذاری بیش از تیرهای جنجالی و رسالت و فردا از خود باقی بگذارد. یکی از بحث برانگیزترین اقداماتش از جایگاه نمایندگی، تدوین طرح تثبیت قیمت‌ها بود که با حمایت اکثریت جناح اصولگرا در مجلس هفتم به تصویب رسید و تا همین امروز محل بحث و انتقاد اقتصاددانان قرار دارد. آن طرح در یک ارزیابی راهکاری برای بستن دست دولت اصلاحات و کاهش درآمدهای دولت وقت تعریف شد و در ارزیابی دیگر تلاشی برای حفظ قدرت خرید مردم و کنترل تورم، با این حال، هر چه بود آن طرح از احمد توکلی یک عامل اثرگذار برای تغییر جهت سیاسی و مقدمه‌ای برای پیروزی

به عنوان یک سیاستمدار، چه داوری‌ای می‌توانید داشته باشید؟

طبعاً من در مقاطع زیادی بویژه در دو دهه اول در جناح مقابل ایشان بودم، اما در دو دهه اخیر آن مرزبندی‌ها را دیگر نمی‌دیدم. حتماً قدری ایشان تغییر کرده بود و قدری هم من. شاید ویژگی‌های اخلاقی دو طرف هم در این ماجرا مؤثر بوده است. اما اگر بخواهم در میان مجموعه جوانان ابتدای انقلاب از اصولگرایان، چند نفر را نام ببرم که صادقانه و مؤثر، بر حسب توان خود برای بهبود اوضاع کوشیدند، حتماً یکی از آنان مرحوم توکلی است. شاید برخی دوستان ما انتظار داشتند که مرزبندی بیشتری داشته باشد، اما در همین حد هم نمونه بود و مرزبندی‌های قابل قبولی داشت و در بند ملاحظات جناحی نبود و نقدهای خود را صریح انجام می‌داد و نان به نرخ روز نخورد. نزد آن جناح، اگر نگویم بی‌تظیر، حداقل کم‌تظیر است.

عباس عیدی در گفت‌وگو با «ایران»:

احمد توکلی نان زندان و مبارزه‌اش را نمی‌خورد

آقای توکلی جزو نسل اول سیاستمداران اصولگرا بودند. تفاوت سیاستمداران نسل آقای توکلی و خود آقای توکلی با نسل بعدی اصولگرایان در چه بود؟

به طور طبیعی نسل اول جوانان در انقلاب گرایش‌های گوناگونی داشتند و از همان ابتدا

نیز مرزبندی‌هایی داشتند، بویژه پس از اختلافات درون زندان شاه، این مرزبندی‌ها ابتدا میان مذهبی‌ها و غیر مذهبی‌ها و سپس میان خود مذهبی‌ها شدید بود. بخشی از آنان روحیه مخالف دیدگاه‌های جدید داشتند و تعلق خاطر فراوانی به روحانیت به عنوان حاملان اسلام راستین داشتند و همه چیز را در فقه خلاصه می‌کردند. گروه مقابل چنین نگاهی نداشتند و عقل بشر، عرف و علم را فدای فقه نمی‌کردند. این تفاوت آن زمان خیلی برجسته شد. مرحوم توکلی نیز در چهارچوب فقهی فکری می‌کرد و با اینکه در جوانی وزیر کار و سخنگوی دولت شد، با قانون کار مخالف بود و شورای نگهبان هم نسبت به این قانون همین رویه را داشتند تا اینکه توجیهاتی برای تأیید آن قانون پیدا کردند

دید فساد ریشه‌های انقلاب و نظام را خشک می‌کند، از امکان و موقعیت خود استفاده کرد و نهادهای ضد فساد ایجاد کرد که تا حدودی موفق بود. شاید موانع بیرونی و بیماری ممتد او را از این کار مهم بازداشت. توکلی زندان رفته و مبارزه کرده و هزینه داده بود، اما یاد نمی‌آید که بخواهد نان این رفتارش را بخورد، در حالی که امروزی‌های آنان اغلب نان خوری مبارزان قبلی را می‌کنند. خداوند رحمتش کند.

شما در دوره‌ای دعوت شدید تا در نهاد «دیده‌بان شفافیت» با آقای توکلی و گروه او فعالیت کنید. این دغدغه آقای توکلی، به نظر شما ناشی از چه بود؟ چقدر موفق بود و اشکالات این دیدگاه آقای توکلی، در مبارزه با فساد چه بود؟

ایشان معتقد بود که مبارزه با فساد جناحی نیست، یا این ویروس مرکب‌اری است که به کالبد نظام رخنه کرده. سابقه اقدامات مرا در روزنامه «سلام» در مبارزه با فساد می‌دانست.

ریاست جمهوری همراه بود. از همان ابتدا برایم مشخص بود که او نگاه متفاوت و عدالت‌محوری به اقتصاد دارد. نقش احمد توکلی در روزنامه‌نگاری سیاسی و انتقادی بویژه در دهه ۶۰ و ۷۰ شمسی، نقشی کلیدی و جریان‌ساز بود. روزنامه رسالت در دوران سردبیری و مدیریت او، تریبون منتقد سیاست‌های دولت‌های وقت شد؛ ابتدا مهندس موسوی و سپس مرحوم هاشمی رفسنجانی. تحلیل‌های او از توسعه اقتصادی بی‌مهار و بدون عدالت، موجب شد که در میان طبقات ناراضی اقتصادی، جایگاه قابل توجهی پیدا کند.

شریف و ایران‌دوست بود

درگذشت احمد توکلی، سیاستمداری که سال‌ها در صحنه سیاسی و رسانه‌ای کشور حضور فعال داشت، برای من یادآور سال‌هایی است که به‌رغم اختلاف‌نظرهای گاه عمیق در حوزه اقتصاد، همکار و همراه او بودم. آشنایی نزدیک من با مرحوم توکلی از سال ۱۳۷۲ و در روزنامه رسالت آغاز شد. آن روزها من دبیر سیاست خارجی بودم و او دبیر بخش اقتصادی روزنامه رسالت؛ سال‌هایی که با شکست او در انتخابات

حشمت‌الله قلات‌پیشه
عضو وقت تحریریه روزنامه رسالت

برنامه جدید برای فضای مجازی روی میز نمایندگان مجلس

گزارش خبری

دیروز ارسال لایحه قوه قضائیه به مجلس شورای اسلامی با عنوان «مقابله با انتشار محتوای خبری خلاف واقع در فضای مجازی» بحث برانگیز شد. بحث‌ها درباره این لایحه دو دلیل داشت؛ اول محتوای آن که شامل جرم انگاری یا حقوقی و قانونی سازی برای انواع فعالیت‌ها در فضای مجازی می‌شود و دلیل دیگر بحث برانگیز شدن، این امر است که این لایحه از سوی هیأت دولت به مجلس ارسال شده است. اما واقعیت این است که این لایحه، نه در دولت تدوین شده، نه در دولت نوشته شده است. لایحه مذکور در قوه قضائیه تدوین، به وزارت دادگستری ارسال و از مجرای هیأت دولت به مجلس ارسال شده است. بنابراین برخلاف گمانه‌زنی‌های روز گذشته نمی‌توان این لایحه را «لایحه دولت» یا «لایحه دولت پزشکیان» نامید.

مستندات قانونی برای منشأ لایحه

قبل از مقدمه توجیهی این لایحه، رئیس جمهوری در چهار خط، مستندات قانونی ارسال این لایحه به مجلس را بیان کرده است.

خلاف واقع در فضای مجازی» که به پیشنهاد وزارت دادگستری (قوه قضائیه) در جلسه ۱۴۰۴/۸ هیأت وزیران با قید دوفوریت به تصویب رسیده است، برای انجام تشریفات

این لایحه‌ای است که در قوه قضائیه تدوین شده و بنا به رویه‌های حقوقی در جمهوری اسلامی ایران، صرفاً از سوی دولت به مجلس تقدیم شده است. زیرا به مجلس شورای اسلامی، وزارت دادگستری و هیأت دولت انجام

قانونی به پیوست تقدیم می‌شود. در آخر این متن که عین آن درج شده است، امضای «مسعود پزشکیان رئیس‌جمهور» درج شده است. اصل ۷۴ قانون اساسی که در این متن به آن اشاره شده، صرفاً درباره شیوه تصویب قوانین در جمهوری اسلامی ایران است. مطابق این اصل «لایحه قانونی پس از تصویب هیأت وزیران به مجلس تقدیم می‌شود و طرح‌های قانونی به پیشنهاد حداقل پانزده نفر از نمایندگان در مجلس شورای اسلامی قابل طرح است.» اما نکته این متن، اصل دیگری از قانون اساسی است که پزشکیان به آن اشاره کرد، یعنی اصل ۱۵۸. اصل ۱۵۸ قانون اساسی درباره «وظایف رئیس قوه قضائیه» است. در این اصل آمده: «وظایف رئیس قوه قضائیه به شرح زیر است: ۱) ایجاد تشکیلات لازم در دادگستری به تناسب مسئولیت‌های اصل یکصد و پنجاه و ششم. ۲) تهیه لایوح قضایی متناسب با جمهوری اسلامی. ۳) استخدام قضات عادل و شایسته و عزل و نصب آنها و تغییر محل مأموریت و تعیین مسالغ و ترغیع آنان و مانند اینها از امور اداری، طبق قانون.» در متن رئیس‌جمهوری آمده بود که این لایحه «در اجرای بند (۲) اصل (۱۵۸) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران» به

جریان سازی اقتصادی یک سیاستمدار روزنامه‌نگار

و نقدهای جدی را حتی از طیف همفکران اصولگرای او برانگیخت. در این دوران، برخی منتقدان هم جناحی و اقتصاددانان مطرح کشور با شفافیت نسبت به پیامدهای این رویکرد هشدار دادند. اگرچه رویکرد توکلی در برهه‌هایی با انتقاداتی همراه بود، اما نمی‌توان تأثیرگذاری او بر فضای اقتصاد ایران را نادیده گرفت.

علی میرزایی
روزنامه‌نگار اقتصادی

بررسی جامع تجربه اقتصادی احمد توکلی و پیامدهای طرح تثبیت قیمت‌ها می‌تواند رمزگشایی بسیاری از دشواری‌ها و پویایی‌های اقتصاد امروز کشور باشد، چرا که او هم منتقد و هم تصمیم‌گیر بود و تقاضات نظری و عملی دوران خود را پیش چشم جامعه گذاشت. به همین سبب، جایگاه و کارنامه احمد توکلی، همچنان بستری زنده برای نقد، تحلیل و گفت‌وگوی اقتصادی در ایران به شمار می‌رود.

مجلس تقدیم شده است و «بند ۲» اصل ۱۵۸، به این مسأله اشاره دارد که «تهیه لایوح قضایی متناسب با جمهوری اسلامی» از وظایف رئیس قوه قضائیه است. بنابراین توضیحات و نیز این واقعیت که معاونت حقوقی رئیس‌جمهوری از اظهارنظر درباره این لایحه خودداری کرده‌اند، نشان می‌دهد که این لایحه‌ای است که در قوه قضائیه تدوین شده و بنا به رویه‌های حقوقی در جمهوری اسلامی ایران، صرفاً از سوی دولت به مجلس تقدیم شده است. زیرا قوه قضائیه به تنهایی نمی‌تواند لایوح را مستقیماً به مجلس ارسال کند و باید از مجرای وزارت دادگستری و هیأت دولت انجام شود.

دامنه تغییرات لایوح

یکی از بحث‌های پرده‌مان در جمهوری اسلامی ایران، تغییر لایوح است. در دولت‌های دوازدهم، سیزدهم و چهاردهم، لایوح ارسال شده از سوی دولت به مجلس به گونه‌ای تغییر می‌کرد که در نهایت دولت ناچار می‌شد این لایوح را پس بگیرد. آخرین آنها «لایحه منع خشونت علیه زنان» بود. به گفته زهرا بهروز آذر، معاون زنان و امور خانواده رئیس‌جمهوری دلیل پس گرفتن این لایحه

محمود احمدی‌نژاد در انتخابات سال ۸۴ ساخت.

دیده‌بان شفافیت

احمد توکلی سیاستمداری بود که در پیگیری رویکردهای مردم‌گرایانه و عدالت‌طلبانه‌اش اسیر حمایت از دولت نماند و خیلی زود ذره‌بین انتقادش را روی عملکرد دولتی هم که از جناح سیاسی همسو سربرآورده بود، گرفت. رویکردی که وجه بارزش در مخالفت او با دولت نهم در جریان استیضاح مرحوم علی‌کردان وزیر وقت کشور و بعد استیضاح عبدالرضا شیخ‌الاسلامی وزیر وقت کار دولت دهم نمود داشت.

توکلی که در مجالس اول، هفتم و هشتم به کسوت نمایندگی آمده بود، در مجلس نهم به همراه تعدادی از نمایندگان همسو که اغلب در زمره منتقدان و مخالفان دولت حسن روحانی به شمار می‌رفتند، نهاد مدنی تحت عنوان «دیده‌بان شفافیت و عدالت» را تأسیس کرد تا به زعم خود در سال‌های ریش سپیدی، سیاست، افشا و مبارزه با فساد اقتصادی را در اولویت خود قرار دهد. در عمل هم در پیگیری‌های او در تعداد قابل توجهی از پرونده‌های مهم اقتصادی هویدا بود. او زندگی این جهانی را با بر جا گذاشتن خاطره‌ای گرانقدر از اثرات یک اقتصاددان عدالت‌طلب و سیاستمدار شجاع به پایان برد. باشد که تلاش او برای تحقق شفافیت و عدالت اجتماعی میراث ماندگار و نمرگ‌دارش برای سیاست ایران باشد. همچنانکه در طول حیات سیاسی خود میراث دار و پرچمدار محافظه کاری بود.